

Cristian Sorin Dumitrescu

Marcela Monica Stoica

**SISTEMUL ORGANIZAȚIILOR
INTERNAȚIONALE
GUVERNAMENTALE ȘI
AL ORGANIZAȚIILOR
INTERNAȚIONALE
NONGUVERNAMENTALE**

Copyright © 2007, **Editura Pro Universitaria**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

Editurii Pro Universitaria

Nici o parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

Editurii Pro Universitaria

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DUMITRESCU, CRISTIAN SORIN

**Sistemul organizațiilor internaționale
guvernamentale și al organizațiilor internaționale
nonguvernamentale / Cristian Sorin Dumitrescu, Marcela
Monica Stoica. - București : Pro Universitaria, 2007**

Bibliogr.

ISBN 978-973-129-157-4

I. Stoica, Marcela Monica

341.12(100)(075.8)

061.2(100)(075.8)

CUVÂNT ÎNAINTE

Lucrarea de față reprezintă o încercare de abordare a sistemului de organizații internaționale, respectiv al organizațiilor internaționale guvernamentale și al organizațiilor internaționale nonguvernamentale.

Conținutul ei se bazează pe interpretarea documentelor emaneate de la aceste organizații, a literaturii de specialitate străine și românești, foarte bogată pe anumite subiecte, cum ar fi organizațiile internaționale guvernamentale, dar destul de săracă pe altele, ca, de exemplu, în ceea ce privește organizațiile internaționale nonguvernamentale, în special pe spațiu românesc.

Dinamica extraordinară a vieții internaționale, noile provocări la care acestea trebuie să facă față își pun amprenta și asupra evoluției sistemului de organizații internaționale, ducând la amplificarea rolului și influenței acestora în lume.

De asemenea, creșterea numărului de organizații internaționale guvernamentale, și în ritm și mai accelerat a celor nonguvernamentale, precum și a interdependențelor dintre ele duce la apariția unor noi subiecte de drept internațional și, implicit, la dezvoltarea diferitelor ramuri ale Dreptului.

Pe de altă parte, în cazul unor organizații cu o existență mai îndelungată, cum este ONU, organizație cu vocație universală, o problemă care suscită astăzi discuții este cea legată de reforma ei, astfel încât să poată răspunde noilor amenințări la adresa păcii și securității mondiale.

Pe continentul nostru, extinderea Uniunii Europene spre Sud și Est, semnarea, la Roma, la 29 octombrie 2004, a Tratatului instituind o Constituție pentru Europa, precum și ratificarea lui ridică o serie de probleme pe care statele și organizațiile internaționale guvernamentale vor trebui să le soluționeze în interesul popoarelor. Și, desigur, organizațiile internaționale nonguvernamentale din diferitele domenii de acțiune vor avea o contribuție semnificativă în acest sens.

Având în vedere problematica abordată, structurarea și organizarea materiei, aspectele de noutate implicite, considerăm că

lucrarea de față este un instrument de absolută necesitate și utilitate pentru studenți, cadre didactice, precum și pentru toți cei interesați de organizarea și de evoluția vieții internaționale, de activitatea organizațiilor internaționale guvernamentale și nonguvernamentale de pe diferitele continente.

AUTORII

CAPITOLUL I.

INTRODUCERE ÎN SISTEMUL ORGANIZAȚIILOR INTERNAȚIONALE

1. Sistemul organizațiilor internaționale și dezvoltarea dreptului internațional

Secolul al XX-lea a fost un secol al războaielor, calde și reci. În a doua jumătate a acestui secol, numărul statelor a crescut. Noile state și-au însușit atribute minore ale suveranității, fără a fi conștientizat problemele care au afectat întotdeauna vechile state: diversitatea etnică, insuficiența economică, slăbiciunea militară și instituțională¹.

În același timp, vechile state care au beneficiat de binefacerile evidente ale suveranității au inițiat structuri cu caracter suprastatal (Uniunea Europeană, ASEAN, o serie de asociații economice, de la zone de liber schimb până la uniuni economice).

Pentru prima dată în ultimele două secole, lumea anilor '90 a fost lipsită de orice sistem sau structură internațională².

Sfârșitul Războiului Rece, destrămarea sistemului comunist pe continentul european au deschis noi perspective pentru o societate internațională multipolară. Dar lumea de după Războiul Rece nu mai era o lume liberă de arme nucleare. Proliferarea nucleară nu mai reprezenta doar o amenințare, ci un fapt real, iar amenințarea a ceea ce era definit drept un conflict nuclear regional era mai mult decât alarmantă. Ca urmare, lumea nu era mai sigură pentru că Războiul Rece se încheiase.

Accentuarea procesului de decolonizare a dus la o creștere a numărului de state în Africa, Asia și America Latină, iar importanța lor în planul relațiilor internaționale s-a amplificat. Astfel că pe tot globul apărea necesitatea organizării politice a societății internaționale prin constituirea organizațiilor internaționale.

Una dintre trăsăturile fundamentale ale societății internaționale contemporane este tendința instituționalizării

¹ Peter Calvocoressi, *Politica mondială după 1945*, Editura Alfa, București, 2000, p. xii.

² Eric Hobsbawn, *Secolul extremelor*, Editura Lider, București, 2000, p. 634.

raporturilor dintre state. Acestea continuă să fie entități politice dominante ale sistemului contemporan de relații internaționale. În funcție de interesele lor convergente sau divergente, pot să admită sau să refuze reglementarea conflictelor dintre ele prin intermediul unei organizații internaționale, pot accepta, în limitele actului constitutiv al organizației, deciziile sau cererile acestora ori pot refuza cooperarea pentru punerea lor în aplicare. În cazurile în care un stat este supus constrângerii, aceasta se realizează și prin acțiunile altor state.

Conceptul de *societate internațională* în care acționează normele de drept internațional este preferabil celui de *comunitate internațională*. Potrivit unor autori, conceptul de *comunitate internațională* face referire la relațiile internaționale privite în sens larg, cu legături mai mult afective, pe când *societatea internațională* definește mai bine stadiul actual al relațiilor dintre entitățile care se manifestă pe plan internațional.¹

Dezvoltarea relațiilor dintre state a generat necesitatea formării unui cadru ordonat, ceea ce a determinat apariția și dezvoltarea dreptului internațional. Relațiile internaționale, la început rudimentare și limitate ca obiect, au cunoscut o evoluție continuă, în timp ce dreptul internațional are o evoluție inegală.

Din punct de vedere istoric, dreptul internațional este strâns legat de constituirea și dezvoltarea statelor, a altor entități internaționale și de modificările din relațiile internaționale. Apariția pe scena internațională a unor noi entități de drept internațional - organizațiile internaționale - și participarea acestora la viața internațională au determinat redimensionarea și reconceptualizarea dreptului internațional². Creșterea continuă a numărului de organizații internaționale se manifestă în două planuri: pe de o parte, organizațiile internaționale se află la originea dreptului convențional, iar pe de alta ele creează, prin decizii unilaterale, norme de drept internațional.

¹ Ion Rusu, *Organizații și relații internaționale*, Editura Lumina Lex, București, 2002, p. 14.

² Adrian Năstase, Cristian Jura, Bogdan Aurescu, *Drept internațional public*, Editura All Beck, București, 1999, p. 2.

Societatea internațională este alcătuită din state și organizații internaționale. Ea este caracterizată de consensul dintre state, potrivit căruia acestea au interese comune. Hedley Bull definește societatea internațională ca o tentativă a statelor de a reglementa conflictele și de a coopera. Este o societate în care există instituții și norme.¹ Martin Griffiths² în analiza principalelor curente existente în relațiile internaționale, pe care le dezvoltă în lucrarea *Relații internaționale - școli, curente, gânditori*, consideră societatea internațională ca unul dintre elementele cele mai competitive din cadrul relațiilor internaționale și că societatea internațională nu trebuie redusă numai la organizații internaționale³. Iar Martin Wight admite, în lucrarea sa *Politica de putere*, că existența societății internaționale este legată de existența dreptului internațional.⁴ Principiile și normele sale reglementează conduita dintre state, stabilind drepturi și obligații reciproce.

Așadar, obiectul de reglementare îl constituie relațiile dintre state care apar și se dezvoltă în domenii diferite: politic, economic, tehnico-științific, social, cultural etc. Pentru a fi reglementate de normele dreptului internațional public, relațiile internaționale dintre state trebuie să fie relații în care acestea să apară ca titulare ale puterii lor suverane, iar comportarea lor în acest context trebuie să fie o manifestare a puterii de stat pe plan extern.

De asemenea, dreptul internațional public, prin normele sale, reglementează nu numai relațiile dintre state, ci și dintre acestea și alte subiecte de drept internațional, cum sunt națiunile, popoarele și organizațiile internaționale.

Deci, normele dreptului internațional public reglementează relații internaționale de interes reciproc pentru state, apariția și existența lor manifestându-se într-un context asupra căruia exercită influență diferită o multitudine de factori de ordin politic, economic,

¹ Stefano Guzzini, *Realism și relații internaționale*, Editura Institutul European, Iași, 2000, p. 50.

² Martin Griffiths, *Relații internaționale - școli, curente, gânditori*, Editura Ziua, București, 2003, p. 231.

³ *Idem*, p. 240.

⁴ Martin Wight, *Politica de putere*, Editura Arc, Chișinău, 1998, p. 115.

de tradiții și particularități, dar în cadrul căruia determinant este interesul statelor participante.¹

Date fiind problemele vitale ale societății contemporane, interesele ei generale – pacea, salvarea mediului ambiant, lupta împotriva terorismului, ș.a. - se afirmă tot mai mult autoritatea dreptului internațional, preeminența acestuia față de dreptul intern.²

Momcilo Luburici, în *Teoria generală a dreptului*, analizează concepția lui H. Kelsen asupra „suveranității ordinii de drept”, susținând primatul dreptului internațional asupra dreptului intern. Citându-l pe Nicolae Titulescu, autorul accentuează că „relațiile internaționale nu pot fi concepute decât ca relații între state suverane și egale în drepturi”.³

Crearea și diversificarea subiectelor de drept internațional, accentuarea interdependențelor lumii contemporane, complexitatea problematicii contemporane sporesc rolul dreptului internațional în edificarea unei lumi a dreptății și justiției. A crescut rolul dreptului internațional în realizarea unei ample cooperări internaționale, existând astăzi multiple instrumente instituționalizate menite să creeze condițiile unor schimburi fructuoase de valori materiale și spirituale.

Cele peste 400 de organizații internaționale guvernamentale existente constituie, în același timp, o expresie a unei necesități permanente pe care statele o resimt în direcția perfecționării și diversificării sistemului internațional⁴.

În sfera de reglementare a normelor dreptului internațional intră și relațiile care se stabilesc între state și organizații internaționale (de exemplu, raporturile dintre statele membre și ONU sau instituțiile specializate ale acesteia), precum și între organizațiile înseși.⁵

¹ Constantin Andronovici, *Drept internațional public*, Editura Graphix, Iași, 1993, p. 25.

² Ion Craiovan, *Teoria generală a Dreptului*, Editura Olimp Publishing & Prin.Prod.S.R.L., București, 1998, p. 85.

³ Momcilo Luburici, *Teoria generală a Dreptului*, Editura Oscar Print, București, 2000, p. 164.

⁴ Constantin Andronovici, *op. cit.*, p. 34.

⁵ *Idem*, p. 38.

Recunoașterea calității de subiect de drept internațional a organizațiilor internaționale nu constituie o excepție de la cele arătate mai sus. Personalitatea juridică a acestora și, implicit, voința lor se constituie din și pe seama voinței statelor care le compun. Ca atare, capacitatea organizațiilor internaționale de a-și asuma drepturi și obligații se fundamentează pe existența statelor. Deosebirile dintre state privind stadiul dezvoltării economice, sociale și politice, lipsa unei baze spirituale comune sunt cauze obiective care determină manifestarea unei veritabile comunități internaționale.

Schimbările din cadrul comunității internaționale nu au avut efecte benefice pentru toate popoarele ducând la conflicte militare și accentuând nevoia de acțiune susținută pe plan general, prin utilizarea tuturor mijloacelor în vederea reinstaurării păcii. Această solidaritate de acțiune include – și nu în mică măsură – rolul organizațiilor internaționale existente pe plan regional și subregional și, în mod deosebit, al ONG-urilor.

Alături de statele puternic dezvoltate și de organizațiile interguvernamentale, apar acum și unele comunități, precum și puternice societăți economice transnaționale care, împreună cu rețelele mass-media, influențează viața și relațiile internaționale.

Pe de altă parte, actorii principali ai vieții internaționale au tendința de a accentua fenomenul de globalizare atât asupra economiei, cât și a științei, tehnicii, informațiilor și comunicațiilor. Ca reacție la globalizare, apare fenomenul reînțoarcerii la dezvoltarea regională ori locală, al renașterii unor fundamentalisme religioase și naționaliste.

Regionalizarea, ca tendință care se manifestă tot mai mult, are suport în tradițiile culturale, în politicile și mentalitățile locale și în apropierea de comunitățile locale prin constituirea de organizații și asociații de tip regional ori local. Regionalizarea răspunde în acest fel și dezideratului asigurării nu numai a confortului psihic și spiritual, a ocrotirii identității, ci și protejării economico-sociale în fața efectelor globalizării.

Apar astfel forme de cooperare nu numai la nivel interguvernamental, ci și la nivel substat, între comunități regionale și locale din state diferite. Activitatea acestor structuri

transfrontaliere pentru cooperare între subiecte de drept intern care întrețin relații externe ridică o nouă provocare pentru dreptul internațional contemporan. La aceasta se adaugă fenomenul descentralizării statale, caracteristic statelor membre ale Uniunii Europene, care dezvoltă tendințe regionale, ca parte componentă a construcției europene. În acest sens, Italia, Belgia, Franța, Spania oferă exemple semnificative¹.

Statul-națiune renunță, treptat, la unele prerogative. Exercițarea suveranității de stat cunoaște nuanțări și redirecționări atât către centrul comunitar, cât și spre structurile sale. Bunăoară, statul renunță la politica proprie de apărare, încredințând-o unei organizații internaționale – NATO, la unele prerogative ale politicii externe proprii în favoarea unei politici externe de securitate comună din cadrul Uniunii Europene, ca să nu mai vorbim de renunțarea la propria monedă în favoarea monedei europene – euro.

Un cunoscut exeget al problemei, Raluca Miga-Beșteliu², grupează astfel factorii care au dus la apariția, dezvoltarea și diversificarea organizațiilor internaționale:

- necesitatea prevenirii războiului și a stabilirii regulilor purtării lui. Acest lucru s-a acutizat după inventarea, la sfârșitul celui de - al doilea război mondial, a unor noi arme de distrugere în masă, care prezentau pericolul mondializării conflictelor militare. Astfel, scopul primordial al constituirii Societății Națiunilor (după primul război mondial), cât și al Organizației Națiunilor Unite a fost prevenirea unei noi conflagrații mondiale și menținerea păcii;

- interdependențele care apar în procesele de dezvoltare a națiunilor și care impun cooperarea între state în forme menite să permită o asociere liberă, cu luarea în considerare a intereselor comune, dar și a intereselor particulare ale membrilor organizației;

- efectul conjugat al noilor probleme cu care se confruntă societatea internațională și ale căror proporții globale nu pot fi

¹ Ion Rusu, *op.cit.*, p. 17.

²Raluca Miga-Beșteliu, *Organizații internaționale interguvernamentale*, Editura All Beck, București, 2000, p. 3.

supuse decât unui tratament global. Printre acestea, sunt: sărăcia și subalimentația, deteriorarea mediului, epuizarea unor resurse.

În acest fel, organizațiile internaționale îndeplinesc o funcție utilă în canalizarea raporturilor de interdependență dintre state și în asigurarea unor mijloace adecvate pentru intensificarea cooperării dintre națiuni.

La 23 mai 1969, a fost adoptată Convenția de la Viena privind dreptul tratatelor între state, urmată de adoptarea, în 1986, a unei noi Convenții ONU referitoare la dreptul tratatelor între state și organizații internaționale, precum și între organizații internaționale.¹

Potrivit art. 2 al Convenției de la Viena, prin organizație internațională se înțelege organizația interguvernamentală, acest din urmă termen desemnând, o asociație între state: participanții la organizație trebuie să fie neapărat state².

Generic, o organizație internațională poate fi de factură statală, reunind mai multe state, sau nestatală, în care caz reunește persoane fizice sau juridice având naționalități diferite și neurmărind scopuri lucrative.

Prima categorie poartă numele de *organizații internaționale interguvernamentale*, iar cea de a doua categorie de *organizații internaționale nonguvernamentale*.

Philippe Moreau Defarges, în lucrarea sa *Organizații internaționale contemporane*, prezintă o statistică privind evoluția organizațiilor internaționale interguvernamentale și a organizațiilor internaționale nonguvernamentale în perioada de la începutul secolului al XX-lea și până la începutul anilor '90, parcurgând aproape tot secolul.

¹ Adrian Năstase; Bogdan Aurescu, *Drept internațional contemporan – texte esențiale*, Regia Autonomă "Monitorul Oficial", București, 2000, p. 137.

² Adrian Năstase; Cristian Jura; Bogdan Aurescu, *Drept internațional public*, Editura All Beck, București, 1999, p. 82.

EVOLUȚIA NUMĂRULUI DE ORGANIZAȚII¹ (INTERGUVERNAMENTALE, NONGUVERNAMENTALE)

Anul	1909	1960	1992
OIG	37	154	286
ONG	176	1255	4696

Datele din acest tabel ne arată extraordinara dezvoltare a organizațiile internaționale mai ales în a doua jumătate a secolului al XX-lea.

2. Criterii de clasificare a organizațiilor internaționale

În doctrina dreptului internațional nu există o definiție unanim acceptată a organizațiilor internaționale. După cum am arătat mai sus, pentru a fi subiect de drept părțile trebuie să fie titulare de drepturi și obligații². Organizațiile internaționale sunt subiecte ale dreptului internațional potrivit normelor internaționale dacă sunt titulare de drepturi și obligații. Dacă statele sunt subiecte originare ale dreptului internațional, organizațiile internaționale sunt subiecte derivate, întrucât statele le-au instituit prin acorduri încheiate între ele. Este vorba de organizațiile guvernamentale internaționale, pentru că există și numeroase organizații internaționale care funcționează potrivit normelor dreptului intern al statului pe teritoriul căruia se află.

Comisia de Drept Internațional propune următorul concept privind organizațiile interguvernamentale internaționale: „o asociere de state constituită prin tratate, înzestrată cu o constituție și organe comune și care posedă personalitate juridică distinctă de cea a statelor membre ce o compun”.³

¹ Philippe Moreau Defarges, *Organizații internaționale contemporane*, Editura Institutul European, Iași, 1998, p. 9.

² Constantin Andronovici, *Drept internațional public*, p. 25.

³ Ion Rusu, *Organizații și relații internaționale*, p. 5.

În timp ce organizația internațională nonguvernamentală este constituită din persoane fizice sau juridice de drept intern, trăsătura organizației internaționale interguvernamentale de a fi asociere de state o distinge de cea dintâi.

Actul constitutiv al unei organizații internaționale reglementează structura organelor ei și faptul că aceasta posedă o personalitate juridică proprie, care diferă de cea a statelor membre. Tocmai o atare calitate de subiect distinct și derivat face ca organizația internațională să aibă o autonomie funcțională.¹

Apariția organizațiilor moderne a avut consecințe deosebite asupra dezvoltării vieții de zi cu zi. Max Weber, distinge trei tipuri pure de organizații, cu precizarea că ele se găsesc în realitate, sunt forma unor combinații ale diferitelor tipuri. Acestea sunt: *organizația orientată pe lider* (tipul charismatic), *organizația patriarhală* (tip tradițional) și *organizația birocratică* (tipul rațional-legal)². Toate organizațiile de mare întindere, după opinia lui Weber, tind, prin natura lor, să devină birocratice. Birocrația ca termen a fost aplicată mai întâi funcționarilor guvernamentali, dar, treptat, a fost extinsă, definind organizațiile mari, în general.

La rândul său, Anthony Giddens³, în studiul său asupra operei weberiene, subliniază remarca economistului și sociologului german despre rețelele formale și informale care există în organizațiile guvernamentale. Rețele de tip informal apar la toate nivelurile organizațiilor. Uneori, la vârf, legăturile și conexiunile personale pot fi mai importante decât situațiile formale în care ar trebui să se ia deciziile.

Relațiile internaționale, chiar dacă se desfășoară între guverne, grupuri sau indivizi, sunt în cea mai mare parte organizate.

Termenul *organizație* este deseori confundat, în diverse studii de specialitate, cu termenul *instituție*. Richard W. Scott, în lucrarea sa *Instituții și organizații*, face o analiză amplă a acestui aspect⁴. „Teoria instituțională” și-a făcut apariția în studiul

¹ *Idem*, p. 6.

² Max Weber, *Politica, o vocație și o profesie*, Editura Anima, București, 1992, p. 9.

³ Anthony Giddens, *Sociologie*, Editura Bic All, București, 2001, p. 317.

⁴ Richard W. Scott, *Instituții și organizații*, Editura Polirom, Iași, 2004, p. 17-18.

organizațiilor la mijlocul anilor '70 și a dat naștere la întrebări provocatoare legate de lumea organizațiilor, și anume:

- Ce tip de instituții este asociat cu dezvoltarea organizațiilor?
- Ce procese aproprie instituțiile de organizații?
- Ce vehicule sau agenți transmit mesajele instituționale spre organizații și în ce mod sunt afectate instituțiile de acțiunile sau de reacțiile organizaționale?

În studiul organizațiilor au fost introduse conceptele sistemelor deschise; mediul constrânge, modelează, pătrunde și reînnoiește organizațiile. Astfel, organizațiile sunt sisteme deschise care se adaptează în permanență la solicitările mediului, dinamica unei organizații inducând evoluția sau dispariția acesteia. Instituțiile sunt cele care contribuie la dezvoltarea organizațională.

Literatura de specialitate oferă o multitudine de exemple pentru clarificarea acestui sens. Maurice Duverger, de pildă, în *The Study of Politics*, arăta că „o formă a organizării relațiilor internaționale este crearea de instituții care reprezintă forme colective sau structuri de bază ale organizării sociale, stabilite de lege sau cutumă”.¹ În aceeași idee, P. Selzenick, în *Leadership in Administration*, subliniază că o organizație internațională reprezintă, în acest context, o formă instituțională care se referă la un sistem formal de reguli și obiective, un instrument administrativ rațional și care posedă o organizare tehnică și materială, respectiv acte constitutive, echipamente, mașini, embleme, organe de conducere, o ierarhie administrativă. Din păcate, mai există chiar specialiști sau oficiali de stat și guvern care se referă în mod confuz la organizațiile internaționale, denumindu-le instituții internaționale. Deseori, această referire vizează, de asemenea, instituțiile internaționale, cum sunt: *Secretariatul, Adunarea sau Consiliul*.

¹Apud Cristian Jura, *Rolul organizațiilor nonguvernamentale pe plan internațional*, p. 46-47.